

Роз'яснення/

Правове регулювання віднесення банку до категорії проблемних та неплатоспроможних

Legal regulation of rating a bank as troubled or insolvent

Перш ніж розглядати основні аспекти нашої теми, вважаємо за доцільне окреслити правові підстави, які дають змогу Національному банку України використовувати один із наданих йому законом способів захисту інтересів вкладників і кредиторів банку, а саме – приймати рішення про віднесення банку до категорії проблемних та неплатоспроможних. Це здійснюється в межах реалізації функції банківського регулювання та нагляду, закріпленої в статті 7 Закону України “Про Національний банк України”.

Джерелами правового регулювання відносин, пов'язаних зі здійсненням НБУ регулювання та банківського нагляду, є Конституція України, Закон України “Про банки і банківську діяльність”, Закон України “Про Національний банк України”, інші законодавчі акти та нормативно-правові акти Національного банку України.

Повноваження НБУ щодо здійснення ним регулятивних функцій закріплено в статті 61 Закону України “Про Національний банк України”, відповідно до норм якої він здійснює державне регулювання діяльності банків у формах, визначених Законом України “Про банки і банківську діяльність”.

Нагляд за діяльністю банків є однією з форм державного адміністративного регулювання банків, встановлених статтею 66 Закону України “Про банки і банківську діяльність”.

Поняття банківського нагляду визначене в статті 1 Закону України “Про Національний банк України” як система контролю та активних упорядкованих дій Національного банку України, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими особами, стосовно яких НБУ здійснює наглядову діяльність, законодавства України і встановлених нормативів, з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників і кредиторів банку.

Окремими нормами Законів України “Про банки і банківську діяльність” (стаття 67) та “Про Національний банк України” (стаття 55) визначено мету, організацію, підстави та обсяг нагляду. Метою банківського нагляду згідно з цими нормами є стабільність банків-

ської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів банку щодо безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках. Формами здійснення Національним банком України банківського нагляду є інспекційні перевірки та безвізний нагляд.

На виконання завдань банківського нагляду НБУ має право застосовувати до банків заходи впливу, перелік яких міститься у статті 73 Закону України “Про банки і банківську діяльність”.

Віднесення банку до категорії проблемних або неплатоспроможних відповідно до статті 73 Закону України “Про банки і банківську діяльність” належить до заходів впливу, які Національний банк України має право, а в окремих випадках і зобов'язаний застосувати в разі порушення банками законодавства, нормативно-правових актів НБУ, його вимог, встановлених відповідно до норм статті 66 Закону України “Про банки і банківську діяльність” (визначає форми регулювання банківської діяльності) або здійснення ризикової діяльності, яка загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку, застосування іноземними державами або міждержавними об'єднаннями чи міжнародними організаціями санкцій до банків чи власників істотної участі в банках, що становлять загрозу інтересам вкладників чи інших кредиторів банку та/або стабільності банківської системи, адекватно вчиненому порушенню або рівню такої загрози.

Правовим нормам, які регулюють критерії віднесення банку до проблемних та неплатоспроможних, законодавець присвятив окрему, 15 главу Закону України “Про банки і банківську діяльність” та виписав детально кожен критерій, що, на нашу думку, свідчить про надзвичайну важливість таких норм, оскільки їхнє застосування може спричинити загрозу обмеження діяльності банку.

Підстави та порядок віднесення банку (філії іноземного банку) до категорії проблемних визначено статтею 75 Закону України “Про банки і банківську діяльність” та главою 12 розділу II Положення “Про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодав-

ства”, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 17.08.2012 р. № 346, та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 17 вересня 2012 року за № 1590/21902 (надалі – Положення). Цими документами встановлено обов'язок Національного банку України приймати рішення щодо віднесення банку до категорії проблемних за умови його відповідності хоча б одному з таких критеріїв:

1) банк протягом звітного місяця допустив зменшення на 5 і більше відсотків: – щоденного розміру регулятивного капіталу нижче встановленого нормативно-правовими актами Національного банку України мінімального розміру регулятивного капіталу – п'ять і більше разів та/або

– значення нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу нижче встановленого нормативно-правовими актами Національного банку України нормативного значення цього нормативу – два і більше разів;

2) банк не виконав вимогу вкладника або іншого кредитора, строк якої настав п'ять і більше робочих днів тому, та/або встановлено факти невідображення в бухгалтерському обліку документів клієнтів банку, які не виконано в строк із вини банку;

3) системне порушення банком законодавства, яке регулює питання запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму.

У пункті 12.1¹ глави 12 розділу II Положення роз'яснюється, що під зазначеним порушенням слід розуміти виявлені в діяльності банку та більшості його відокремлених підрозділів, які підлягали виїзній перевірці з питань дотримання вимог законодавства з питань фінансового моніторингу (надалі – перевірка банку з питань фінансового моніторингу), порушення однієї і тієї самої норми статті 64 Закону “Про банки і банківську діяльність” (встановлює обов'язок банку щодо ідентифікації клієнта), Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму” (надалі – Закон про запобігання легалізації) (у частині

невиявлення фінансових операцій, що відповідно до Закону про запобігання легалізації підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу), за які до банку більше трьох разів протягом року (до дня виявлення перевіркою банку з питань фінансового моніторингу порушення відповідного закону) застосовувалися заходи впливу/санкції;

4) банк протягом звітного місяця допустив зменшення на 5 і більше відсотків значення хоча б одного з нормативів ліквідності нижче мінімальних нормативних значень, встановлених нормативно-правовими актами Національного банку України, що розраховуються:

– за щоденними розрахунками – п'ять і більше разів;

– щодаки – два і більше разів;

5) обсяг негативно класифікованих активів банку (крім санаційного) становить 40 відсотків і більше від загальної суми активів, за якими має оцінюватися ризик та формуватися резерв згідно з нормативно-правовими актами Національного банку України;

6) систематичне незабезпечення ефективності функціонування та/або адекватності системи управління ризиками, що створює загрозу інтересам вкладників чи інших кредиторів банку.

Право Національного банку України віднести банк до категорії проблемних з інших підстав, визначених нормативно-правовими актами Національного банку України, закріплене в частині другій статті 75 Закону України "Про банки і банківську діяльність".

Згідно з пунктом 12.2 глави 12 розділу II Положення Національний банк України має право віднести банк до категорії проблемних у разі наявності хоча б одного з таких критеріїв:

1) невиконання банком без обґрунтованих причин розпорядження, рішення Національного банку України (в тому числі про застосування заходів впливу / санкцій) та/або вимоги НБУ щодо усунення порушень банківського законодавства, нормативно-правових актів НБУ протягом визначеного ним строку;

2) установлення за результатами банківського нагляду або аудиторської перевірки фактів подання банком недостовірної звітності, не виправленої в строк, що може призвести до невиконання банком хоча б одного з економічних нормативів капіталу та/або ліквідності;

3) ненадання банком уповноваженим особам Національного банку інформації, документів та їхніх копій, письмових пояснень з питань діяльності банку;

4) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо діянь у фінансу-

вій сфері контролерів, керівників банку;

5) конфлікту інтересів банку, про що свідчить наявність інформації, виявлення фактів про будь-який вид стосунків, який суперечить інтересам банку, а також відсутність згоди та/або наявність протиріч між органами управління та/або акціонерами банку, що негативно впливають на ефективне управління банком, які можуть загрожувати інтересам вкладників і кредиторів банку;

6) невиконання вимог законодавства України щодо розкриття відомостей про власників істотної участі в банку в обсязі, визначеному Національним банком;

7) невиконання розпорядження Національного банку про відсторонення від посади посадової особи банку або заборону власнику істотної участі в банку використовувати право голосу придбаних акцій (паїв);

8) винесення щодо банку судового рішення, виконання якого може мати негативний вплив на репутацію банку та/або призвести до втрати активів у розмірі більш як один відсоток;

9) здійснення ризикової діяльності;

10) застосування іноземних санкцій.

Законом встановлено, що рішення Національного банку України про віднесення банку до категорії проблемного є банківською таємницею.

На виконання вимог статті 56 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" та глави 12 Положення Національний банк інформує стосовно прийнятого ним рішення про віднесення до категорії проблемних банк та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, філію іноземного банку та іноземний банк із дотриманням вимог нормативно-правового акта Національного банку України з питань захисту банківської таємниці.

Наслідком віднесення банку до категорії проблемних є право Національного банку України заборонити використовувати для розрахунків прямі кореспондентські рахунки та/або вимагати від проблемного банку проведення розрахунків виключно через консолідований кореспондентський рахунок.

Законодавець встановив для проблемного банку строк, що не може перевищувати 180 днів, упродовж якого такий банк зобов'язаний привести свою діяльність у відповідність до вимог законодавства, в тому числі нормативно-правових актів Національного банку України. Проблемний банк зобов'язаний протягом семи днів повідомити НБУ про заходи, яких він вживатиме з метою приведення своєї діяльності у відповідність із вимогами законодавства. А саме:

- заходи щодо приведення своєї діяльності у відповідність до вимог банківського законодавства;

- план фінансового оздоровлення, розроблений і затверджений згідно з вимогами Положення, якщо віднесення банку до категорії проблемних пов'язане з погіршенням його фінансового стану.

Нормами Положення передбачено, що банк має право вносити пропозиції щодо зміни строків виконання окремих заходів та/або зміни їхнього переліку, передбачених заходами (планом фінансового оздоровлення), залежно від проблем, що можуть виникнути під час їх виконання.

Національний банк України розглядає отримані заходи (план фінансового оздоровлення) та в разі потреби надає обґрунтовані зауваження, які банк зобов'язаний урахувати. Водночас банк повинен повідомляти НБУ про результати виконання ним заходів (плану фінансового оздоровлення).

Національний банк України протягом, але не пізніше 180 днів з дня віднесення банку до категорії проблемних, приймає рішення про:

а) визнання діяльності банку (філії іноземного банку) такою, що відповідає законодавству України, у разі:

- дострокового виконання банком узятих на себе зобов'язань – за умови подання банком відповідного клопотання та документів, які підтверджують усунення порушень у діяльності банку, виконання ним заходів щодо його фінансового оздоровлення, а також приведення своєї діяльності у відповідність до банківського законодавства;

- приведення банком своєї діяльності у відповідність до вимог законодавства України у визначені строки;

б) віднесення банку до категорії неплатоспроможних.

У разі неприведення філією іноземного банку своєї діяльності у відповідність до вимог банківського законодавства протягом устанвленого Законом України "Про банки і банківську діяльність" строку Національний банк вправі прийняти рішення про відкликання банківської ліцензії та ініціювання процедури ліквідації філії іноземного банку.

Обов'язок Національного банку України прийняти рішення про віднесення банку до категорії неплатоспроможних у разі настання хоча б однієї з визначених законом підстав закріплено статтею 76 Закону України "Про банки і банківську діяльність" та главою 13 розділу II Положення.

Такими критеріями є:

1) неприведення банком своєї діяльності у відповідність до вимог законодав-

ства, в тому числі нормативно-правових актів Національного банку України, після віднесення його до категорії проблемних, але не пізніше як через 180 днів із дня визнання його проблемним;

2) зменшення розміру регулятивного капіталу або нормативів капіталу банку до однієї третини від мінімального рівня, встановленого законом та/або нормативно-правовими актами Національного банку України;

3) невиконання банком протягом 10 робочих днів поспіль 10 і більше відсотків своїх зобов'язань перед вкладниками та іншими кредиторами;

4) одноразове грубе або систематичне порушення банком законодавства в сфері готівкового обігу, запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, що створює загрозу інтересам вкладників чи інших кредиторів банку. Це порушення визнається в порядку, встановленому пунктом 13.1¹ глави 13 розділу II Положення.

Не пізніше дня, наступного за днем прийняття рішення про віднесення банку до категорії неплатоспроможних, Національний банк України повідомляє про це рішення Фонд гарантування вкладів фізичних осіб для вжиття ним заходів, передбачених Законом України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб".

Із дня прийняття Фондом гарантування вкладів фізичних осіб рішення про призначення уповноваженої особи цього фонду вважаються скасованими рішення НБУ про застосування до банку заходів впливу, прийняті до дня прийняття рішення про віднесення банку до категорії неплатоспроможних, не виконані банком або строк дії яких припадає на період дії тимчасової адміністрації (крім штрафів).

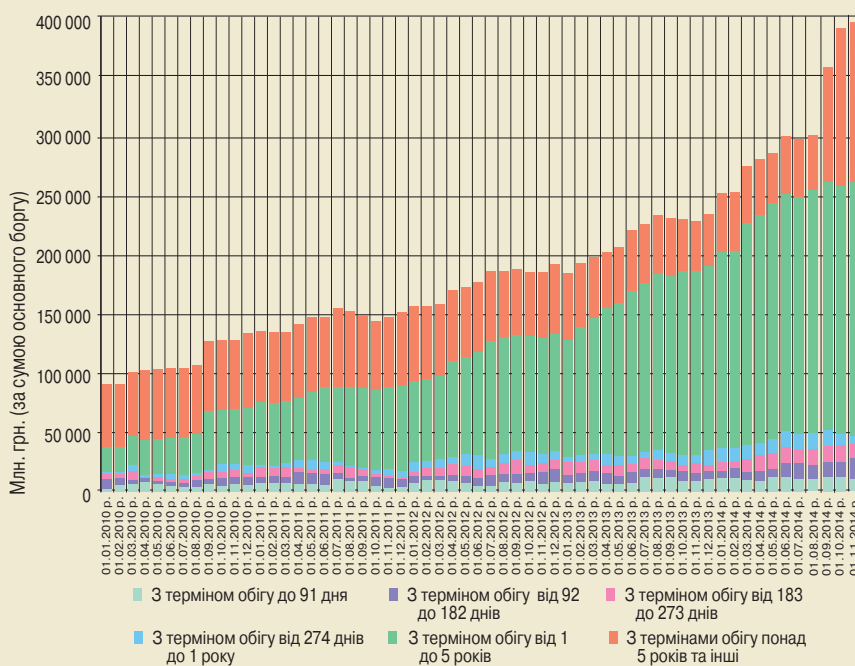
Національний банк не застосовує до банків, віднесених до категорії неплатоспроможних, заходів впливу за порушення банківського законодавства України. Рішення про віднесення банку до категорії проблемних, неплатоспроможних та про визнання діяльності банку такою, що відповідає чинному законодавству, приймає Правління Національного банку України відповідно до повноважень, встановлених статтею 15 Закону України "Про Національний банк України".

**Марина Яценко,
Maryna Yashchenko,**

головний юрисконсульт юридичного департаменту
Національного банку України.
Chief Legal Advisor of the Legal Department of the
National Bank of Ukraine.

Ринок державних цінних паперів України у жовтні 2014 року Government securities of Ukraine market in October 2014

Обсяг облігацій внутрішніх державних позик, які перебувають в обігу (на 1 листопада 2014 року)

Обсяг розміщення облігацій внутрішніх державних позик у 2014 році*

Період	Результати розміщення ОВДП, номінованих у гривні				Результати розміщення ОВДП, номінованих в іноземній валюті (долари США)		Результати розміщення ОВДП, номінованих в іноземній валюті (євро)	
	Кількість розміщених облігацій, номінованих у гривні, шт.	Обсяг розміщених облігацій, тис. грн.			Кількість розміщених облігацій, номінованих в іноземній валюті, шт.	Залучено коштів до державного бюджету, тис. дол. США	Кількість розміщених облігацій, номінованих в іноземній валюті, шт.	Залучено коштів до державного бюджету, тис. євро
		Усього	Із них:					
Січень	3 683 335	3 653 835.72	3 653 835.72	0	200 274	199 727.25	0	0
Лютий	17 670 113	17 685 435.54	6 619 035.54	0	0	0	0	0
Березень	3 962 080	3 940 088.88	3 940 088.88	0	0	0	0	0
I квартал	25 315 528	25 279 360.14	14 212 960.14	0	200 274	199 727.25	0	0
Квітень	7 104 733	7 076 176.89	7 076 176.89	0	0	0	0	0
Травень	12 334 426	12 344 908.22	2 344 908.22	0	255 000	254 730.35	0	0
Червень	6 383 970	6 365 834.40	4 565 834.40	0	0	0	0	0
II квартал	25 823 129	25 786 919.50	13 986 919.50	0	255 000	254 730.35	0	0
I півріччя	51 138 657	51 066 279.64	28 199 879.64	0	455 274	454 457.60	0	0
Липень	12 375 104	12 270 300.37	5 422 372.37	5 747 928.00	200 000	200 086.00	0	0
Серпень	52 288 334	52 199 658.73	4 544 849.73	954 809.00	0	0	0	0
Вересень	27 768 024	27 687 762.95	1 744 586.95	0	8 000	8 014.00	0	0
III квартал	92 431 462	92 157 722.05	11 711 809.05	6 702 737.00	208 000	208 100.00	0	0
Жовтень	12 617 107	12 504 855.50	11 379 541.50	125 314.00	0	0	40 000	40 016.00
Листопад								
Грудень								
IV квартал	12 617 107	12 504 855.50	11 379 541.50	125 314.00	0	0	40 000	40 016.00
Усього з початку року	156 187 226	155 728 857.19	51 291 230.19	6 828 051.00	663 274	662 557.60	40 000	40 016.00

*Станом на 01.11.2014 р.

Продовження на с. 43.